

DR. ANDRIUS ŠUMINAS

Parlamentarizmo mokslinių tyrimų dešimtmetis: 2004–2013 m. „Parlamento studijų“ ir pasaulinių tendencijų apžvalga

Sukanka dešimt metų nuo recenzuojamo mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ leidybos pradžios. Žurnalas per minėtą etapą pateikia įvairių laikotarpių parlamentinio patyrimo problematiką, įvertindamas įvykius, asmenybes, sprendimų pasekmes, procesus bei politines situacijas demokratinės pažangos aspektu.

Žurnalo ištakos atsirado iš Seimo valdyboje įvardytos problemos, jog parlamento veikla tiek aktuali (pavyzdžiui, politikos, sociologijos, komunikacijos), tiek praeities (istorijos, paveldo) aspektais Lietuvoje neturėjo nuoseklių sisteminių tyrimų. Seimo veiksnys nei Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės¹, nei Pirmosios Respublikos², taip pat po 1990-ųjų nebuvo tapęs sisteminių tyrimų objektu. Dėmesio sulaukdavo tik politologinis parlamento rinkimų rezultatų nagrinėjimas. Kaupiant Lietuvos Respublikos Seimo istoriją pagal Seimo institucijos atsiradimo, taip pat Seimo narių duomenis iškilo ne tik bendradarbiavimo su socialinių ir humanitarinių sričių mokslininkais, bet ir tikslinio informacijos pateikimo poreikis. Šis poreikis ir lėmė „Parlamento studijų“ idėją. Žinoma, istorinės informacijos trūkumas iš pradžių ir parlamento vadovams atrodė kaip esminė mokslinė problema. Vis dėlto susirinkus kelių mokslo įstaigų vadovams arba jų įgaliotiems atstovams aptar-

¹ LDK Seimai XX a. tyrimuose minimi kaip istorijos įvykių aplinkybė.

² Išskirtinis darbas XX a. buvo išeivijoje parašytas Vandos Sruogienės „Steigiamasis Seimas“. Kitos publikacijos veikiausiai menkino nei aiškino parlamento institucijos vaidmenį (pvz.: Švoba, J. Seiminė ir prezidentinė Lietuva).

ti mokslinio leidinio idėjos, išryškėjo įvairesnė parlamento tyrimų problematika.

2004 m. gegužės 14 d. Vilniuje buvo pasirašytas tarpinstitucinis sprendimas dėl mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ įsteigimo. Sprendimą pasirašė Lietuvos kalbos instituto direktorė doc. dr. Elena Jolanta Zabarskaitė, Lietuvos istorijos instituto direktorius habil. dr. Alvydas Nikžentaitis, tuometinio Lietuvos teisės universiteto³ rektorius prof. dr. Alvydas Pumputis, Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos l. e. p. direktorius Vytautas Gudaitis ir tuometinio Vilniaus pedagoginio universiteto⁴ rektorius akad. prof. habil. dr. Algirdas Gaižutis.

Steigėjai iš karto patvirtino ir žurnalo tarptautinę mokslininkų redakcinę kolegiją, kurią sudarė doc. dr. Aivas Ragauskas (redakcinės kolegijos pirmininkas), prof. dr. Toma Birmontienė, dr. Riman-tas Miknys, dr. Joachimas Tauberis, dr. Andrius Vaišnys (mokslinis redaktorius), dr. Regina Varnienė, dr. Rasuolė Vladarskienė, prof. habil. dr. Andrzejus B. Zakrzewskis ir doc. dr. Juozas Žilys.

2004 metais Seimo valdybos nariai – laikinasis Seimo Pirmininkas Česlovas Juršėnas ir Pirmininko pavaduotojas Vytenis Povilas Andriukaitis, pritardami mokslo darbų žurnalo leidimo iniciatyvai, iš pradžių rekomendavo pirmąjį – „bandomąjį“ – numerį išleisti dar „Valstybės žinių“ leidykloje. Tačiau steigėjai nusprendė leidėjo teises patikėti vienam iš jų ir Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka tapo mokslo darbų žurnalo leidėju. Žurnalo koncepciją parengė, pavadinimą ir formatą pasiūlė dr. A. Vaišnys, tuo metu dirbęs Seimo kanceliarijos Seimo ryšių su visuomene skyriaus vedėju. Atsižvelgiant į vieną pagrindinių tikslų – pasiekti, kad leidinys atitiktų mokslo darbams keliamus reikalavimus kaip nepriklausomas nuo valdžios institucijų ar įstaigų įtakos, toliau formuoti naujų numerių turinį buvo palikta mokslo institucijų vadovų sprendimu sukurtai redakcinei kolegijai.

³ Dabar – Mykolo Romerio universitetas.

⁴ Dabar – Lietuvos edukologijos universitetas.

Nuo pat pirmųjų numerių, siekiant atitikti pripažintiems mokslo darbų periodiniams leidiniams keliamus reikalavimus, „Parlamento studijoms“ teikiami straipsniai buvo anonimiškai recenzuojami skirtingų sričių mokslininkų. 2005 metais leidinys atvėrė savo interneto svetainę www.parlamentostudijos.lt ir mokslinės žurnalo publikacijos tapo laisvai prieinamos visiems interneto naudotojams.

Pirmąjį „Parlamento studijų“ žurnalo leidimo dešimtmetį galima skirstyti į du etapus – 2004–2006 m. ir 2009–2013 m., per kuriuos pasirodė penkiolika žurnalo numerių.

Nuo žurnalo leidimo pradžios 2004 m. iki 2006 m. pabaigos buvo išleisti 7 „Parlamento studijų“ numeriai. 2007 m. tuometinis Seimo kancleris Gintautas Vilkelis iš Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pareikalavo perduoti „Parlamento studijų“ leidybos teises, numatant, jog mokslo darbų žurnalo leidyba bus finansuojama iš Seimo kanceliarijos lėšų. Tačiau „Parlamento studijų“ autoriai ir kiti mokslininkai nesutiko bendradarbiauti su Gintautu Vilkeliu bei Mintauto Daulenskiečio vadovaujama Seimo leidykla, todėl mokslo darbų žurnalo leidyba nutrūko dvejiems metams.

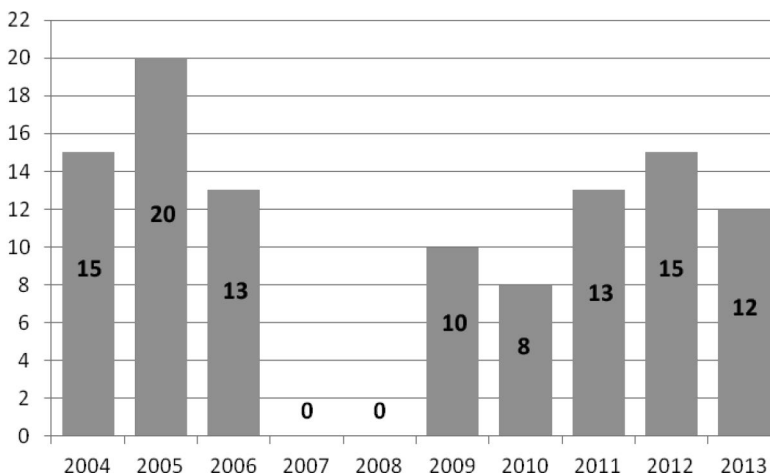
2009 m. susidariusią situaciją išnagrinėjo ir reikalingus sprendimus priėmė Lietuvos parlamento vadovybė⁵. 2009 m. balandžio 1 d. Seimo valdyba nurodė Seimo kanceliarijai grąžinti leidybos teises steigėjams ir leidėjui – Nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai. Tais pačiais metais pasirodė ir naujas „Parlamento studijų“ numeris, skirtas 1926 metų valstybės perversmui, sudarytas remiantis dar

⁵ Seimo valdybos posėdžio sprendimas, 2009-04-01, Nr. SV-P-35: „14. Dėl mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“. NUTARTA: 1. Pripažinti, kad Seimo kanclerio 2007-04-23 rašte Nr. S-2007-4120 Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktoriui pateiktas reikalavimas mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ leidybą ir finansavimą perleisti VĮ Seimo leidyklai „Valstybės žinios“ ir perduoti su tuo susijusius dokumentus buvo nepagrįstas. 2. Pavesti Seimo kanceliarijai imtis priemonių, kad būtų atkurta iki 2007 m. buvusi situacija ir mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ bei svetainės www.parlamentostudijos.lt leidybos teisės grąžintos Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai ar kitiems žurnalo steigėjams.“

2006 m. gruodžio mėn. „Parlamento studijų“ redakcinės kolegijos surengtos konferencijos medžiaga.

2010 m. atnaujinus mokslo darbų žurnalo redakcinę kolegiją, „Parlamento studijos“ grįžo į įprastą leidybos ciklą ir nuo 2011 metų kiekvienais metais pasirodo po du žurnalo numerius. Redakcinės kolegijos sudėtyje atsirado Jungtinės Karalystės parlamentarizmo istorikas ir Parlamento istorijos tyrimų projekto vadovas dr. Paulas Seawardas, dar 2000 m. dalyvavęs pirmą kartą Lietuvoje surengtoje Seimo istorijos problematikai aptarti skirtoje konferencijoje. Taip pat žurnalo redakcinę kolegiją papildė prof. dr. Renaldas Gudauskas, prof. dr. Vytautas Sinkevičius ir kiti pripažinti savo sričių mokslininkai.

Iš viso per pirmąjį leidybos dešimtmetį „Parlamento studiosė“ buvo publikuoti 106 moksliniai straipsniai: 2004–2006 m. – 48, 2009–2013 m. – 58 (1 grafikas).

1 grafikas. „Parlamento studijos“ publikuoti moksliniai straipsniai 2004–2013 metais

Nuo pirmųjų „Parlamento studijų“ numerių vienas iš pagrindinių žurnalui keliamų reikalavimų buvo su parlamentarizmu susijusių mokslinių tyrimų tarpdiscipliniškumas. Jau pirmajame žurnalo numeryje atsirado teisės, istorijos ir politikos mokslinių tyrimų rubrikos, vėlesniuose numeriuose – kalbos ir informacijos technologijų rubrikos. Tačiau 2004–2006 metais mokslo darbų žurnale „Parlamento studijos“ dėl pradžioje įvardytų priežasčių dominavo istorinės parlamentarizmo mokslinių tyrimų publikacijos, kurios sudarė beveik pusę leidinio mokslinio turinio (žr. 1 lentelę).

2009 m. žurnalui atnaujinus leidybą, rubrikų sąrašą papildė informacijos, komunikacijos, ekonomikos ir sociologijos mokslinių tyrimų rubrikos. Žurnalui tampant labiau tarpdiscipliniškam, kiek sumažėjo istorinių tyrimų publikacijų, tačiau istoriniai parlamentarizmo tyrimų straipsniai ir toliau išlieka gausiausia žurnalo tematine rubrika.

1 lentelė. „Parlamento studijose“ publikuoti moksliniai straipsniai pagal rubrikas

Tyrimų rubrikos	Bendrai per 2004–2013 m. 1–15 numeriai	2004–2006 m. 1–7 numeriai	2009–2013 m. 8–15 numeriai
Istorija	40	23	17
Politika	19	10	9
Teisė	16	8	8
Kalba	14	6	8
Informacija	7	0	7
Komunikacija	4	0	4
Informacijos technologijos	3	1	2
Ekonomika	2	0	2
Sociologija	1	0	1
IŠ VISO	106	48	58

Per pirmąjį dešimtmetį mokslo darbų žurnale mokslinius straipsnius publikavo 76 autoriai arba bendraautoriai⁶. Daugiausia mokslinių tyrimų „Parlamento studijose“ per žurnalo leidimo metus publikavo prof. dr. Andrius Vaišnys ir dr. Audronė Veilentienė. Kitų aktyviai su „Parlamento studijomis“ bendradarbiavusių autorių sąrašas pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. Aktyviausi „Parlamento studijų“ moksliniai autoriai ir jų publikacijos

Autorius	Publikacijų skaičius „Parlamento studijų“ 1–15 numeriuose 2004–2013 metais
Andrius Vaišnys	6
Audronė Veilentienė	5
Vigintas Stancelis	4
Mindaugas Tamošaitis	4
Regina Koženiauskienė	3,5
Mažvydas Jastramskis	3
Gintaras Mitrulevičius	3
Aurelija Vernickaitė	3
Andrius Šuminas	2,5
Arvydas Anušauskas	2
Juozas Banionis	2
Danutė Blažytė-Baužienė	2
Virginija Jurėnienė	2
Algimantas Kasparavičius	2
Elena Masnevaitė	2
Irmina Matonytė	2
Vytautas Sinkevičius	2
Juozas Skirius	2
Juozas Žilys	2
Aivas Ragauskas	1,75
Kiti autoriai	50,25

⁶ Taip pat, be mokslinių straipsnių, „Parlamento studijų“ žurnale 2004–2013 m. buvo publikuota penkiolika recenzijų, atsiliepimų ir vertinimų, kuriuos parašė dešimt skirtingų autorių.

Pagal „Parlamento studijose“ publikuotų mokslinių straipsnių autorių institucinę priklausomybę aktyviausi buvo Vilniaus universiteto mokslininkai, per pirmąjį leidybos dešimtmetį recenzuojamame mokslo darbų žurnale publikavę 36,5 straipsnius (žr. 3 lentelę). Taip pat mokslo darbų žurnale aktyviai mokslinius tekstus publikavo Lietuvos edukologijos universiteto (buvęs Vilniaus pedagoginis universitetas) ir Mykolo Romerio universiteto (buvęs Lietuvos teisės universitetas) atstovai.

3 lentelė. „Parlamento studijose“ publikuotos mokslinės produkcijos 2004–2013 m. pasiskirstymas pagal autorių institucinę priklausomybę⁷

Mokslinė institucija	Publikacijų skaičius
Vilniaus universitetas	36,5
Lietuvos edukologijos universitetas / Vilniaus pedagoginis universitetas	17
Mykolo Romerio universitetas / Lietuvos teisės universitetas	10
Lietuvos istorijos institutas	7
Kauno technologijos universitetas	5
Vytauto Didžiojo universitetas	3
Lietuvių kalbos institutas	2,5
Klaipėdos universitetas	2
Vytauto Didžiojo karo muziejus	2
ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas	1,5
Šiaulių universitetas	1,5
Kitos institucijos	10

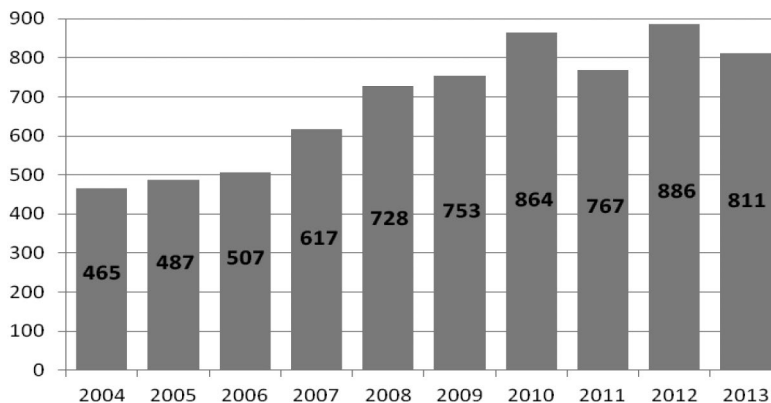
Toliau, apžvelgus recenzuojamo mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ leidimo dešimtmetį, įdomu ir naudinga detaliau

⁷ Pirmajame mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ numeryje, išleistame 2004 m., mokslinių straipsnių autorių institucinė priklausomybė nebuvo nurodoma, todėl į bendrą autorių institucinės priklausomybės analizę pirmojo numerio straipsniai nebuvo įtraukti.

pažvelgti į bendras pasaulines mokslinių straipsnių, susijusių su parlamentarizmu, publikavimo tendencijas. Tam buvo pasitelkta mokslinio citavimo indekso paslauga „Web of Science“, kurią teikia pasaulinė korporacija „Thomson Reuters“.

Remiantis penkiais citavimo indeksais⁸, kurie apima straipsnius iš dažniausiai pasaulyje cituojamų mokslinių žurnalų, 2003–2014 metais pasaulyje buvo publikuoti 6 885 moksliniai straipsniai⁹, susiję su įvairiais skirtingų mokslo sričių parlamentarizmo tyrimais¹⁰.

2004–2013 metų laikotarpiu matomas bendras publikacijų, vienaip ar kitaip susijusių su parlamentarizmo tematika, augimas recenzuojamuose mokslo darbų žurnaluose (2 grafikas). Nors yra nedidelių kasmetinių svyravimų, tačiau akivaizdus vis didėjantis įvairių disciplinų pasaulio mokslininkų dėmesys su parlamentarizmu susijusiems tyrimams.

2 grafikas. Pasaulyje 2004–2013 metais parlamentarizmo tematika publikuoti moksliniai straipsniai

⁸ „Web of Science“ citavimo indeksai SCI-EXPANDED, SSCI, A&HCI, CPCI-S, CPCI-SSH.

⁹ Paieška „Web of Science“ duomenų bazėse atlikta 2014 m. rugpjūčio 31 d. Prieiga per internetą: <http://thomsonreuters.com/web-of-science-core-collection/>.

¹⁰ „Web of Science“ duomenų bazėse buvo ieškoma straipsnių, kurių pavadinimuose arba temose yra žodžiai „parliament“ arba „parliamentarism“.

Apžvelgiant pasaulines su parlamentarizmu susijusios mokslinės produkcijos pasiskirstymo tendencijas pagal mokslų sritis matyti, kad didžioji dalis 2003–2014 metais parlamentarizmo tematika publikuotų mokslinių straipsnių buvo iš politikos ir istorijos mokslų srities (žr. 4 lentelę). Taip pat nemažai straipsnių buvo ekonomikos, teisės ir viešojo administravimo temomis. Lyginant pasaulines tendencijas su mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ straipsnių mokslinėmis tematikomis galima išvelti tiek panašumų, tiek skirtumų. Pasaulyje ir „Parlamento studijose“ dominuoja politikos ir istorijos mokslų sričių publikacijos parlamentarizmo temomis, tačiau pasaulyje šioje srityje aktyvesni buvo politikos mokslų atstovai, o Lietuvoje leidžiamame žurnale – istorikai.

Pastebėtina, jog „Parlamento studijose“ per pirmąjį leidybos dešimtmetį nebuvo publikacijų iš viešojo administravimo ir tarptautinių santykių sričių, o pasaulyje šios tematikos parlamentarizmo tyrimai yra gana plačiai plėtojami.

4 lentelė. Pasaulyje 2004–2013 metais parlamentarizmo tematika publikuotų mokslinių straipsnių pasiskirstymas pagal mokslo sritis

Mokslo sritis	Bendras straipsnių skaičius	Procentinė išraiška
Politikos mokslai	2 263	32,9 %
Istorija	1 016	14,8 %
Ekonomika	445	6,5 %
Teisė	358	5,2 %
Viešasis administravimas	299	4,3 %
Tarptautiniai santykiai	285	4,1 %
Tarpdisciplininiai parlamentarizmo tyrimai	265	3,8 %
Sociologija	207	3 %
Kalba ir lingvistika	195	2,8 %
Tarpdisciplininiai socialiniai mokslai	162	2,4 %
Kitos mokslų sritys	1 390	20,2 %

Analizuojant parlamentarizmo tematikai skirtas mokslines publikacijas pagal geografinę pasiskirstymą matyti, jog aktyviausi yra moderniojo parlamentarizmo lopšio – Anglijos – mokslininkai¹¹. Taip pat aktyvumu šioje srityje pasižymėjo JAV ir Vokietijos mokslininkai. Aktyviausių valstybių mokslininkų sąrašas pateikiamas 5 lentelėje.

5 lentelė. Pasaulyje 2004–2013 metais parlamentarizmo tematika publikuotų mokslinių straipsnių pasiskirstymas pagal valstybes

Šalis	Bendras straipsnių skaičius	Procentinė išraiška
Anglija	1 116	16,2 %
JAV	1 050	15,3 %
Vokietija	555	8,1 %
Australija	304	4,4 %
Nyderlandai	282	4,1 %
Italija	272	4 %
Ispanija	254	3,7 %
Kanada	226	3,2 %
Prancūzija	226	3,2 %
Škotija	193	2,8 %
Kitos šalys	2 407	35 %

Deja, mūsų valstybės mokslininkų tyrimai parlamentarizmo srityje vis dar yra menkai matomi „Web of Science“ duomenų bazėse, dėl to atsakomybę turėtų prisiimti visi Lietuvos mokslinių žurnalų leidėjai. Šiuo metu mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ leidėjas Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir redakcinė kolegija imasi būtinų veiksmų, kad žurnale publikuojami moksliniai straipsniai būtų matomi ir prieinami geriausiose pasaulio mokslinių

¹¹ „Web of Science“ duomenų bazėse Jungtinės Karalystės mokslininkai pateikiami kaip atskirų šalių atstovai.

straipsnių duomenų bazėse. Galima teigti, kad „Parlamento studijų“ idėja, sutelkusi pirmuosius specialios problematikos tyrėjus, paklojo pamatą tarpdisciplininiam parlamento, kaip politikos institucijos ir politinio proceso, praeities ir dabarties tyrimams.

Tad pradėdant antrąjį recenzuojamo mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ leidybos dešimtmetį žurnalo leidėjams, redakcinei kolegijai ir autoriams norisi palinkėti įdomių išvalgų ir sėkmingų mokslinių rezultatų, o skaitytojams – turiningo laiko ir įdomių mokslinių atradimų skaitant Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos leidžiamą periodinį mokslo leidinį.

TARPINSTITUCINIS
SPRENDIMAS
DĖL „PARLAMENTO STUDIJŲ“ ŽURNALO
ĮSTEIGIMO

Vilnius,
2004 m. gegužės 14 d.

Įvertindami Lietuvos politinės kultūros raidos tyrimų svarbą šiuolaikinio parlamentarizmo aspektu ir siekdami sudaryti galimybę bei užtikrinti būtinybę skelbti mokslinius darbus, susijusius su demokratinų procesų raiška istorijos, teisės, politologijos, kalbos, informacinės sklaidos temomis, inicijuojame mokslo darbų leidinį — „Parlamento studijų“ žurnalą.

Žurnalo leidybai užtikrinti nutariame:

1. Sudaryti tarpinstitucinę tarptautinę mokslininkų redakcinę kolegiją (pirmininkas – doc. dr. Aivas Ragauskas; prof.dr. Toma Birmontienė; dr. Rimantas Miknys, dr. Joachim Tauber, dr. Andrius Vaišnys /mokslinis redaktorius/, dr. Regina Varnienė, dr. Rasuolė Vladarskienė, prof. hab. dr. Andrzej B.Zakrzewski, doc. dr. Juozas Žilys).
2. Įpareigoti kolegiją sukurti leidinio nuostatus ir parengti reikalavimus, atitinkančius ir tinkamus Lietuvoje ir pasaulyje leidžiamiems mokslo darbų leidiniams.
3. Kreiptis į Seimo vadovybę, kad tarpininkautų Vyriausybei dėl šio žurnalo finansavimo nuo š.m. antro numerio, numatant jo redagavimo bei leidybos išlaidų apmokėjimą iš valstybės biudžeto skiriamų lėšų kasmet per Nacionalinę Martyno Mažvydo biblioteką, turinčią parlamentinės bibliotekos statusą.

Lietuvių kalbos instituto direktorė

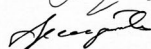

doc. dr. Elena Jolanta ZABARSKAITĖ

Lietuvos istorijos instituto direktorius

hab.dr. Alvydas NIKŽENTAITIS

Lietuvos teisės universiteto rektorius

prof.dr. Alvydas PUMPUTIS

Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos l.e.p. direktorius

akad. prof.hab.dr. Algirdas GAIŽUTIS

Vilniaus pedagoginio universiteto rektorius

akad. prof.hab.dr. Algirdas GAIŽUTIS

Mokslo darbų žurnalo „Parlamento studijos“ įsteigimo dokumentas